

3-18

3642-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

Заїка Олена Яківна

УДК 378.0+372.78

**РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

О. Заїка

Київ – 2013

9521

НБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
Падалка Галина Микитівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, професор
кафедри фортепіанного виконавства
та художньої культури

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Ростовський Олександр Якович,
Ніжинський державний університет
імені М.В. Гоголя, професор кафедри
музичної педагогіки і хореографії;

кандидат педагогічних наук
Кондратенко Ганна Григорівна,
заступник директора з наукової
роботи інституту мистецтв,
Київський університет
імені Бориса Грінченка.

Захист відбудеться „15” травня 2013 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий „12” квітня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В.Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Соціально-економічні зрушення початку третього тисячоліття зумовили необхідність суттєвого реформування діяльності усіх соціальних інституцій і насамперед системи освіти й виховання особистості. Одним із стратегічних напрямів оновлення сучасної освіти, є створення умов для формування творчої особистості майбутнього педагога, реалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі ВНЗ.

Гуманістична концепція педагогічної освіти, фундаментальні положення щодо гуманізації та гуманітаризації освіти і виховання, розроблення теоретичних і методичних засад професійно-педагогічної підготовки студентів, формування активної життєвої позиції та духовних національних цінностей, особистісно зорієнтованого виховання та індивідуалізації фахової підготовки вчителя розкриваються в працях В.Андрущенка, І.Бега, В.Бондаря, О.Глузмана, І.Зязюна, Л.Кондрашової, Н.Кузьміної, Ю.Руденка. Серйозна увага приділяється проблемам педагогічної творчості (Н.Гузій, В.Загвязинський, В.Кан-Калик, Н.Кічук, О.Кульчицька, В.Моляко, С.Сисоева).

Концептуальні засади педагогіки мистецтва, організації художньо-естетичної освіти студентів, роль мистецтва у формуванні творчої особистості вчителя, аспекти змісту і структури художньо-педагогічної діяльності розкриваються у працях вчених В.Абрамяна, Е.Абдулліна, Л.Арчажникової, Б.Бриліна, А.Болгарського, І.Зязюна, Н.Гузій, Л.Коваль, А.Козир, О.Костюк, Л.Масол, Г.Меднікової, Н.Миропольської, О.Олексюк, О.Отич, Г.Падалки, О.Рудницької, О.Ростовського, О.Хижної, О.Шевнюк, О.Щолокової, В.Шульгіної та ін.

Однак автори низки робіт відзначають, що естетична підготовка майбутніх учителів виявилася на дуже низькому рівні (Л.Кондрашова, Н.Крилова, А.Щербо й ін.), питання розвивального потенціалу мистецької діяльності, специфіки та педагогічних умов його реалізації в сучасних умовах функціонування мистецької освіти вивчено недостатньо (Г.Падалка).

Специфікою художньо-педагогічної освіти майбутніх педагогів є необхідність спрямування навчального процесу у ВНЗ на підготовку і формування їхніх художньо-творчих здібностей. Психологічну природу виникнення здібностей, проблему їхнього розвитку, класифікацію розглядали: О.Бодальов, Л.Єрмолаєва-Томіна, Д.Кірнарська, К.Тарасова, Б.Теплов; розвиток здібностей у діяльності – Л.Бочкарьов, Н.Ветлугіна, А.Готсдінер, М.Каган, Г.Костюк, Н.Лейтес, В.Моляко, С.Науменко, В.Петрушин, В.Ражніков, Г.Тарасов, Ю.Цагареллі, Г.Ципін та ін.

В контексті нашого дослідження заслуговують на особливу увагу роботи, присвячені розвитку естетичних здібностей, зокрема обґрунтування етапів, умов, засобів, форм та методів розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів (Т.Танько, Т.Горяник), учителів-філологів (С.Здорова,

В.Швирка), майбутніх учителів історії (І.Цебрій), студентів технічних спеціальностей, які не мають базової музичної освіти (Р.Слонимська).

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що проблема розвитку художньо-творчих здібностей є актуальною, хоч і далеко не достатньо дослідженою. Основний науковий пошук зосереджено навколо питань розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів музики, в той час, як проблеми музичного навчання, естетичного розвитку художньо-творчих якостей майбутніх фахівців інших напрямів педагогічної підготовки дуже мало привертала увагу науковців. Отже, склались суперечності:

- між необхідністю розвитку творчих можливостей учнівської молоді, вихованців дошкільних навчальних закладів і недостатнім рівнем підготовки до такої діяльності педагогів;

- між потребами суспільства у розвитку творчої особистості педагога і недостатньою розробленістю методики розвитку у нього відповідних художньо-творчих здібностей;

- між високим естетико-виховним потенціалом навчальних предметів на гуманітарних факультетах і недостатньою його реалізацією в навчально-виховному процесі вищої педагогічної школи;

- між розвивальними можливостями позааудиторного виховного процесу і недостатньою увагою до розробки методичних засад актуалізації впливу мистецької, зокрема концертно-виконавської діяльності, на розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів.

Низка виявлених суперечностей, надзвичайна бідність, фрагментарність і розкиданість даних щодо розвивального ефекту мистецької діяльності студентів вищої педагогічної школи окреслюють перспективи дослідження конкретних і актуальних для теорії і методики музичного навчання питань організації змісту, форм і методів концертно-виконавської діяльності, які б сприяли розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів.

У подоланні відстані між знаннями, вміннями у цій галузі й засобами прояву знань, умінь, навичок, здібностей значне місце належить концертно-виконавській діяльності, як передумові розвитку художньо-творчих здібностей майбутнього педагога, завдяки чому можна досягти поглибленої професійно-педагогічної підготовки.

Отже, актуальність проблеми розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, недостатня її теоретична й методична розробленість, необхідність вирішення низки виявлених суперечностей, а також потреби практики зумовили вибір теми дисертаційного дослідження *“Розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності”*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри методики музичного виховання, співів та хорового диригування Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з проблеми „Зміст освіти, форми, методи і засоби підготовки вчителів”.

Тему дисертації затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол №10 від 25 травня 2000 р.), і узгоджено у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології України (протокол №8 від 5 грудня 2000 р.)

Мета дослідження полягає у розробці, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці методики розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сучасний стан наукової, методичної та практичної розробки проблеми розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності.

2. З'ясувати сутність художньо-творчих здібностей майбутнього педагога, їх компонентну структуру, критерії та рівні їх розвитку.

3. Охарактеризувати сутність, зміст, різновиди концертно-виконавської діяльності майбутніх педагогів.

4. Розробити методичну модель розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності.

5. Експериментально перевірити ефективність розробленої методичної моделі розвитку художньо-творчих здібностей.

Об'єкт дослідження - процес розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів у концертно-виконавській діяльності.

Предметом дослідження є методика розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності.

Розвиток художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів набуває ефективності завдяки спеціально розробленій методиці та досягається організацією таких умов: систематичне залучення студентів до концертно-виконавської діяльності; послідовне формування у студентів потреби в концертно-виконавській діяльності та донесення художніх образів дітям та юнацтву; постійне розширення досвіду сприйняття, відтворення і трансляції художніх творів; систематичне спонування студентів до оволодіння основними (елементарними) знаннями з мистецтвознавства, зокрема з виконавства; цілеспрямована підтримка й активізація творчих проявів студентів у мистецтві; забезпечення особистісно зорієнтованого характеру спілкування між викладачем і студентами та студентів між собою.

Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань було використано комплекс наукових методів дослідження. Першу групу склали теоретичні методи – аналіз психолого-педагогічної, філософської, мистецтвознавчої літератури з проблеми дослідження; вивчення, синтез, систематизація й узагальнення психолого-педагогічного досвіду з метою визначення стану сформованості художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів. До другої групи увійшли такі емпіричні методи – педагогічне спостереження, бесіда, групова дискусія, анкетування, інтерв'ювання, тестування, обговорення, аналіз продуктів художньо-творчої діяльності майбутніх педагогів; біографічний метод; педагогічний експеримент

(констатувальний і формувальний етапи) для перевірки ефективності методики формування творчих здібностей майбутніх педагогів; експертна оцінка та самооцінювання; суб'єктивний і об'єктивний метод самоспостереження; математично-статистичні методи обробки кількісних показників.

Наукова новизна результатів дослідження:

- уперше: визначено сутність і структуру художньо-творчих здібностей педагога; розроблено критерії, показники і рівні розвиненості означених здібностей; розроблено методику розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності;

- уточнено: поняття: “художньо-творчі здібності особистості”, “художньо-творчі здібності педагога”, “розвиток художньо-творчих здібностей як процес”, „концертно-виконавська діяльність”;

- удосконалено систему естетичного виховання студентів у вищій педагогічній школі, специфіку мистецької діяльності майбутніх учителів, вихователів, шляхи підготовки студентів до художньо-виховної роботи з дітьми та юнацтвом.

Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Теоретичні висновки й експериментальні дані можуть слугувати основою удосконалення музичного навчання в контексті професійної підготовки студентів дошкільних, філологічних, фізико-математичних факультетів. Матеріали дослідження, розроблений спецкурс “Традиції музичного виконавства”, методичні рекомендації для студентів і викладачів дошкільних, філологічних, фізико-математичних факультетів вищих педагогічних закладів можуть використовуватися у навчально-виховній практиці ВНЗ. Основні положення і результати дослідження упроваджено в навчальний процес Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка про впровадження №01-29/23 від 08.01.2013 р.), Маріупольського державного університету (довідка про впровадження №44/01-23/08 від 14.01.2013 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка (довідка про впровадження № 6136/01-30/14 від 12.12.2012 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка про впровадження №57-18/2260 від 09.11.12 р.), Донбаського державного педагогічного університету (довідка про впровадження №68-12-355а від 12.12.12 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 2572/01 від 08.10.2012 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорено на міжнародних: “Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства”: конференції до 80-ї річниці НПУ імені М.П. Драгоманова, (Київ, 2000), “Освіта: традиції і інновації” (Прага (Чехія), 2012); всеукраїнських: “Проблеми і перспективи початкової освіти” (Глухів, 1999), “Формування свідомої особистості (Київ, 2000), “Регіональні аспекти реалізації національної доктрини у розвитку дошкільної освіти” (Глухів, 2002), “Підготовка фахівця дошкільного профілю: проблеми, досвід, пошуки, знахідки” (Глухів, 2007),

“Психолого-педагогические аспекты развития личности в детские годы: современные подходы к управлению качеством образовательного процесса” (Сімферополь, 2007); “Основні напрями модернізації вищої освіти в контексті викликів епохи” (Київ, Глухів, 2011), “Вища педагогічна освіта України: історичний досвід та сучасні євроінтеграційні процеси” (Глухів, 2012), 1-10 “Сіверщина у контексті історії України” (Глухів, 2002-2011) науково-практичних конференціях.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлені у 14 публікаціях, з них 7 статей – надруковано у фахових виданнях України.

Структура дисертації зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків; списку використаних джерел та додатків. Основний текст викладено на 199 сторінках комп’ютерного набору. Робота містить 16 таблиць, 15 рисунків. Список використаних джерел налічує 333 найменування і займає 22 сторінки тексту. Додатки подано на 65 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, визначено проблему, об’єкт, предмет, мету, завдання, методологічну основу, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення, окреслено джерельну базу, подано висновки про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – *“Теоретичні основи розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності”* - викладено результати аналізу наукової літератури з проблем формування творчої особистості засобами мистецтва, визначено сутність і структуру художньо-творчих здібностей особистості, розглянуто специфіку концертного виконавства як різновиду художньо-творчої діяльності.

Вивчення проблеми становлення творчого потенціалу особистості знайшло відображення в наукових положеннях філософів (Аристотель, Платон, Сократ, Г. Гегель, І. Кант, Ф. Шелінг, А.Бергсон, Е. Гуссерль, С.Кьєркегор, М.Хайдегер, К.Ясперс, Ю.Борев, М.Каган, О.Лосев, В.Мазепа).

Психологічні аспекти проблеми формування творчої особистості розглядаються в працях Б.Ананьєва, Д.Богоявленської, Л.Виготського, В.Дружиніна, О.Ковальова, Г.Костюка, Н.Лейтеса, Н.Ліфаревої, О.Матюшкіна, В.Моляка, Б.Теплова та ін.

Значну кількість досліджень присвячено проблемі естетичних, художньо-творчих, музичних здібностей: О.Бочкарьов, А.Готсдінер, Д.Джола, Л.Єрмолаєва-Томіна, Д.Кірнарська, С.Науменко, В.Петрушин, В.Ражніков, Г.Тарасов, К.Тарасова, Б.Теплов, А.Щербо та ін.

Проблема формування виконавських здібностей розглядалася на основі педагогічних (Ю.Алієв, О.Апраксина, Л.Арчажникова та ін.) і мистецтвознавчих (Б.Асаф’єв, І.Ляшенко та ін.) тлумачень музичної культури

особистості; теорії виконавського мистецтва (О.Бодіна, Н.Корихалова, В.Ражніков та ін.).

Спільною у наведених положеннях є думка про необхідність дослідження теорії і практики загально-естетичного і художньо-творчого розвитку, виявлення єдиних психолого-педагогічних принципів викладання художніх дисциплін, розробки спецкурсів і програм з підготовки та перепідготовки викладачів. *Під художньо-творчими здібностями ми розуміємо особистісне інтегративне утворення, що зумовлює здатність до створення нового у мистецтві.* Спираючись на результати аналізу науково-педагогічної і мистецтвознавчої літератури, ми вважаємо, що художньо-творчі здібності сприяють успішності педагогічної діяльності.

У контексті нашого дослідження суттєвого значення набувають концептуальні засади розвитку художньо-творчого потенціалу студентів, накопичені сучасною музичною педагогікою (Е.Абдуллін, Л.Арчажникова, Л.Масол, Г.Падалка, В.Ражніков, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Щолокова); праці з проблем художньо-естетичного розвитку учнівської і студентської молоді (А.Болгарський, Б.Бришін, Т.Завадська, Л.Коваль, Л.Масол, С.Науменко, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Хижна, Г.Шевченко, В.Шульгіна, О.Щолокова та ін.); проблеми сценічних виступів, творчого самопочуття (В.Петрушин, Г.Побережна, Д.Юник).

Теоретичні, методологічні основи формування особистості в умовах художньо-творчої діяльності досліджували: Н.Ветлугіна, Л.Виготський, І.Зязюн, М.Каган, В.Кан-Калик, Д.Кірнарська, Н.Лейтес, А.Мелік-Пашаєв, Г.Мухаметзянова, О.Новиков, Я.Пономарьов, В.Ражніков, К.Тарасова, Б.Теплов та ін.

Питання ефективної самореалізації особистості у процесі концертної діяльності розглядалося в різних аспектах — філософському (В.Біблер, М.Каган, Е.Торшилова та ін.); психологічному (Л.Баланчивадзе, Д.Богоявленська, Л.Виготський, Я.Пономарьов та ін.), педагогічному (О.Бочкарьов, В.Загвязинський, В.Кан-Калик, Н.Кузьміна, Б.Лихачов та ін.), художньому (Б.Неменський, З.Новлянська та ін.), зокрема, музичному (А.Козир, Н.Крилова, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, В.Шульгіна, О.Щолокова та ін.).

Під художньо-творчими здібностями педагога ми розуміємо особистісне інтегративне утворення, що виражає здатність до створення нового, до самовираження в мистецтві та зумовлює потребу у його поширенні в учнівському середовищі.

Теоретичний аналіз наукової літератури та власні дослідження дали можливість визначити структуру художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, яка складається з таких компонентів: *мотиваційно-потребовий*, що охоплює інтерес, прагнення студентів до художньої діяльності, потребу в художній творчості, цілеспрямоване бажання донести результати власних мистецьких пошуків до дошкільників, школярів; *когнітивно-пізнавальний*, що зумовлює здатність до набуття мистецьких знань, усвідомлення основних

музично-естетичних понять та історичного досвіду становлення і розвитку мистецтва; *емоційно-оцінний*, що виявляється в емоційному ставленні до мистецьких явищ, здатності аналітично сприймати художні цінності, умінні дати їм аргументовану оцінку, у визначеності особистих музично-естетичних переваг; *пошуково-операційний*, який свідчить про схильність до перетворювальної діяльності в мистецтві, пошуку оригінальних способів вирішення творчих проблем, зокрема варіантів інтерпретації художніх образів, уникненні шаблонних підходів, характеризується здатністю до самореалізації в художньо-виконавській діяльності; *проективно-комунікативний*, що передбачає достатньо розвинену художню уяву та містить установку на художню роботу з дітьми та юнацтвом, бажання і вміння донести до слухачів образний зміст виконуваних творів, характеризується потребою в художньому спілкуванні, спроможністю до виконавської самопрезентації.

Означені компоненти художньо-творчих здібностей, маючи відносно самостійні якісні характеристики, функціонують не ізольовано, а знаходяться у взаємозв'язку, становлячи єдність системи художньо-творчих здібностей майбутнього педагога.

Розвиток художньо-творчих здібностей визначаємо як педагогічно впорядкований процес, що забезпечує здатність особистості до створення нового в галузі мистецтва. Відповідно розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів виступає як педагогічно забезпечений процес вироблення мотивації і здатності до пізнання, виконання, творення і поширення мистецтва серед дітей та юнацтва.

У наукових роботах з проблем організації концертної діяльності серед студентської молоді (Рибакіна О., Уколов В. та ін.) підкреслюється, що подальший розвиток художньо-виховної роботи потребує демократизації концертів, використання їх впливу для виявлення і корекції смаків і потреб молоді, спонукання майбутніх фахівців до прямого спілкування з мистецтвом. Під час вибору форми концерту потрібно урахувувати можливості взаємодії музики з іншими видами мистецтва.

Враховуючи результати аналізу наукової літератури, *концертно-виконавська діяльність трактується в дослідженні як один із різновидів мистецької діяльності, що виражає процес і результат відтворення художніх образів студентами в результаті глибокого осягнення їх змісту та вираження власного ставлення до них у процесі публічної демонстрації.*

Концертно-виконавська діяльність містить потужний потенціал впливу на розвиток особистості, реалізація якого залежить від її змісту, способів організації та методичного забезпечення. Зміст концертно-виконавської діяльності студентів згідно з нашими дослідницькими пошуками має становити музичний, хореографічний, літературно-поетичний та театральний матеріал, що, по-перше, відрізняється високими художніми достоїнствами, по-друге, є доступним для виконання студентів, які не мають спеціальної художньої освіти.

3-поміж провідних способів доцільної організації концертно-виконавської діяльності студентів ми визначаємо такі, як визначення оптимального складу художніх колективів та регулярності проведення занять і виступів, створення відповідного середовища для проведення лекційних, семінарських занять, репетицій та самостійної художньо-творчої роботи (відповідне приміщення, наявність музичного інструментарію, відео -, та аудіо-апаратури тощо).

У другому розділі – *“Методична модель розвитку художньо-творчих здібностей студентів засобами концертно-виконавської діяльності”* – представлено розроблену в дослідженні методичну модель, яка охоплює мету, педагогічні умови, методи, прийоми, форми і етапи розвитку художньо-творчих здібностей, критерії сформованості означених здібностей.

Мета розробленої моделі полягає у забезпеченні ефективного розвитку художньо-творчих здібностей студентів засобами концертно-виконавської діяльності.

У результаті дослідження нами було виокремлено *педагогічні умови розвитку художньо-творчих здібностей* майбутніх педагогів, під якими розуміємо спеціально створювані обставини навчання й виховання, а саме:

1. *Систематичне залучення до концертно-виконавської діяльності.* Вважаємо, що тільки постійне спонукання студентів до художнього самовираження може сприяти розвитку їхніх художньо-творчих здібностей. Не одномоментна, одноразова участь у художньо-виховних заходах, а спрямування на планомірну мистецьку діяльність, на проведення цілеспрямованих занять може сприяти розвитку у майбутніх педагогів художньо-творчих здібностей.
2. *Послідовне формування у студентів потреби в концертно-виконавській діяльності й донесення художніх образів вихованцям.* Забезпечення цієї умови передбачає створення таких обставин художньо-виконавської діяльності, у процесі яких студенти з інтересом виконували б завдання виконавсько-творчого спрямування, бачили мету виступів не тільки у власному естетичному задоволенні, а й у прагненні зробити мистецтво надбанням широкої дошкільної, учнівської аудиторії.
3. *Постійне розширення досвіду сприйняття, відтворення і трансляції художніх творів.* Згідно з цією умовою необхідно максимально залучати студентів до безпосереднього сприймання мистецьких творів – слухання музики, перегляд театральних спектаклів, споглядання творів образотворчого мистецтва, літературне читання тощо. Важливо також, щоб студенти з огляду на майбутню професійну діяльність оволодівали засобами розповсюдження кращих зразків мистецтва у дитячому середовищі.
4. *Систематичне спонукання студентів до оволодіння основними (елементарними) знаннями з мистецтвознавства, зокрема з виконавства.* Оскільки продуктивне осягнення змісту художніх образів та виконавське їх відтворення неможливе поза знанням особливостей художньої мови, виконавських засобів виразності, тощо, вважаємо за необхідне проведення художньо-виховної роботи зі студентами таким чином, щоб вони цілеспрямовано оволодівали основними поняттями з мистецтва, зокрема,

виконавського, отримували хоча би елементарні відомості з історії світової художньої культури. 5. *Цілеспрямована підтримка й активізація творчих проявів студентів у мистецтві.* Важливо сформувати у студентів настанову на творчість, розвинути постійну спрямованість на творче вирішення художніх проблем. Отже, створення цієї умови передбачає схвальне ставлення викладачів до найменших спроб студентів по-своєму відтворити образ, самостійно спроектувати інтерпретацію твору, відтворити власні почуття у виконанні. 6. *Забезпечення особистісно зорієнтованого характеру спілкування між викладачем і студентами та студентів між собою* має на меті створення такої атмосфери занять, де студенти могли би вільно висловити свою думку, поділитися враженнями від мистецтва, обговорити творчі наміри тощо.

У дослідженні визначено *блоки методів* розвитку у майбутніх педагогів художньо-творчих здібностей: *емпатійно-мотивуючий блок*, що передбачає спонукання студентів до емпатійного переживання художніх образів у різних видах мистецтва на основі створення художньо-пошукових ситуацій, стимулювання інтересу до виконавської діяльності шляхом запровадження різних способів аналізу її результатів, а також створення ситуацій «актуальності переживання», що сприяють активізації почуття впевненості студентів у власних силах; *емоційно-гностичний блок* методів і прийомів спрямовано на забезпечення загальної обізнаності студентів у мистецтві, розширення художньо-естетичного кругозору шляхом залучення студентів до активного усвідомлення, обробки різнобічної інформації про розучувані твори, до емоційно-естетичного осягнення їх образного змісту; *критично-інтерпретаційний блок* методів і прийомів орієнтує навчально-виховний процес на активізацію самостійної думки студентів щодо художніх цінностей і передбачає впровадження аксіологічного та художньо-виконавського аналізу твору, залучення студентів до варіативного вирішення виконавських творчих проблем, створення ситуацій художньо-вмотивованого вибору; *креативно-сугестивний блок* методів і прийомів, мета якого полягає в активізації самостійних проявів студентів у творчій діяльності й орієнтації їх на майбутню художньо-виховну роботу *зі школярами* та дітьми дошкільного віку шляхом залучення до різних способів виконавської самопрезентації, самостійного створення концертно-виконавських програм, упровадження різноманітних тренінгів на зосередження уваги, мобілізацію творчої енергії, створення мистецьких зразків, розробку оригінальних художніх ідей; *проективно-експонуючий блок* методів і прийомів сприяє активізації художньої уяви студентів шляхом залучення їх до моделювання різноманітних ситуацій концертних виступів, проектування ситуацій художнього спілкування з дитячою та юнацькою аудиторією.

У процесі дослідження розроблено оптимальні *форми розвитку художньо-творчих здібностей* майбутніх педагогів: *аудиторні*, мета яких – розширити знання студентів про мистецтво, ознайомити зі специфікою інтерпретаційної діяльності, визначити орієнтири їхньої творчої діяльності, а також заохотити майбутніх педагогів до художньо-виховної роботи з дітьми.

До них належать настановчі лекції мистецтвознавчого спрямування, у тому числі розкриваються мистецько-краєзнавчі теми, лекції-концерти зі спецкурсу, семінарські заняття (диспути, обговорення, виконавська демонстрація, „круглий стіл”, міні-концерт у межах теми, самопрезентація тощо); *позааудиторні*, мета яких – закріпити здобуті знання студентів щодо мистецтва, активізувати їхні творчі прояви у мистецтві, сприяти формуванню настанови на майбутню професійну діяльність з художнього виховання дітей. Позааудиторні форми роботи зі студентами охоплюють підготовку різних за жанром концертів (концерт-традиція, концерт-жанр, концерт-образ, концерт-інтерпретація, концерт-презентація, концерт-спадщина, концерт-настрій, концерт-дивертисмент, концерт-подорож та ін.); проведення екскурсій з використанням виступів студентів, зокрема до краєзнавчого музею міста, університету; залучення студентів до виступів у щорічних художньо-виховних заходах (фестивалі, конкурси, тижні кафедр, календарні свята тощо) та позапланових заходах. Важливого значення слід надавати виступам студентів перед дитячою аудиторією (участь у виступах музичного театру, широке впровадження у педагогічну практику художньо-виховних заходів, підготовлених разом з учнями – свята, різноманітні ігри на мистецькі теми, художні вечори та ін. Особливу роль у розвитку художньо-творчих здібностей студентів відіграє залучення їх до самостійної художньої творчості (написання віршів, пісень, розробка сценаріїв свят, театралізованих концертів тощо).

Розроблена нами в процесі дослідження методична модель розвитку художньо-творчих здібностей охоплює три етапи, кожен із яких відрізняється від попереднього характером діяльності від спостереження за здобутками інших до відпрацювання власних умінь у концертно-виконавській діяльності, від моделювання до реального втілення концертної програми, від фрагментарної участі в концертно-освітньому виступі до цілісного його здійснення, а також ступенем самостійності й творчих проявів студентів.

Перший етап – теоретично-пошуковий – має на меті розширення знань студентів з мистецтва, зокрема усвідомлення стильового і жанрового його розмаїття, розвиток потягу майбутніх педагогів до художнього пізнання. На першому етапі впроваджується спеціально розроблений курс “Традиції музичного виконавства”. На цьому етапі, який триває протягом I курсу, першочергового значення набувають лекційні, семінарські заняття, студенти мають залучатися до бесід, підготовки конспектів музикознавчої літератури та ведення термінологічних словників. Широко використовуються прийоми «наведення» (Асаф'єв Б.) на музику, а також дискусивного обговорення мистецьких проблем з метою активізації оцінювального ставлення майбутніх педагогів до мистецтва.

Другий – практично-пошуковий етап, який триває протягом II-III курсів, спрямовано на формування у студентів інтересу до художньо-виховної роботи серед дітей, розповсюдження в їхньому середовищі кращих зразків мистецтва. Основний підхід – моделювання на практичних заняттях певних заходів (театралізовані концерти для дітей, проведення екскурсій мистецтвознавчого

характеру по місту, до міського краєзнавчого музею тощо), а потім практичне їх упровадження в життя. На цьому етапі особливо широко використовуються міжпредметні зв'язки музики з поезією, літературою, образотворчим мистецтвом, а також з історією, географією; залучається краєзнавчий матеріал.

Третій етап – перетворювальний (IV-V курс) передбачає, насамперед, активізацію творчої діяльності студентів, що досягається шляхом застосування евристичних методів навчання, зокрема постановкою і вирішенням проблемних питань на лекціях, семінарських заняттях; залученням студентів до виконання самостійних робіт з елементами вирішення проблем щодо кращих варіантів інтерпретації музики, а також завдань дослідницького характеру з питань історії та теорії мистецтва, виконавства, естетичного виховання дошкільників, учнів. Особливістю цього етапу роботи є виконання студентами творчих завдань педагогічного характеру – вибір музичного репертуару, складання програм концертів для дітей з використанням прослуханої музики, орієнтованих на різну слухачську аудиторію. На цьому етапі слід приділяти увагу розвитку у майбутніх педагогів психологічної стійкості в умовах публічної концертно-виконавської діяльності, різні види репетицій, де студенти випробовують себе від фрагментарного виконання кожного твору до цілісного відтворення концертної програми.

У третьому розділі – „Експериментальна перевірка моделі розвитку художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності” – визначено критерії, стан та рівні розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів (констатувальний етап експерименту), а також мету, завдання, методику експериментальної роботи з перевірки ефективності запропонованої методичної моделі розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів (формульальний етап експерименту).

Критеріями розвитку художньо-творчих здібностей педагога визначено такі, як: *потребовий*, що свідчить про ступінь сформованості у студентів мотивації до творчого самовираження у процесі концертно-виконавської діяльності. Показники - зацікавленість мистецтвом та стійке бажання до творчості; *пізнавальний*, що виявляє міру сформованості мистецької ерудиції майбутніх педагогів. Показники: наявність мистецького тезаурусу та вияв емоційної реакції на художні образи; *аксіологічний*, що виражає міру здатності студентів до адекватної оцінки мистецьких явищ. Показники: вияв уміння вибрати високохудожні твори для виконавської програми та з'ясувати художню цінність виконання; *креативний*, що характеризує міру здатності до творчості у виконавському мистецтві. Показники: виразність самостійно створеної інтерпретації художніх образів та її оригінальність; *педагогічний*, що виявляє міру здатності до художнього спілкування з дошкільниками, учнями. Показники: вияв стійкого бажання до виступів перед дитячою аудиторією та здатність до творчого самовиявлення в умовах художньої взаємодії з дитячою аудиторією, а також спроможність захопити її власним творчим ставленням до мистецтва.

У процесі констатувального етапу експерименту було використано комплекс діагностувальних методик, а саме: методи анкетування, усних бесід та письмового опитування, тестові завдання, тест Ряховського В., тесту „Мотивація навчання у вузі” Ільїної Т., тесту „Самооцінка творчого потенціалу особистості”, тест „Артистичні схильності”, тест „Виявлення ставлення до мистецько-виконавської діяльності” (за Петрушиним В.), біографічного методу, інтерв'ю, самооцінки творчих досягнень, міні-твори „Музика (мистецтво) в моєму житті”, „Моя фонотека (відеотека)”, бесіди зі студентами „Мій виконавський досвід”, викладачами (метод незалежних експертних оцінок), спостереження за студентами на заняттях, під час педагогічної практики, експрес-опитування, твори-прогностики „Я хочу взяти участь у концерті...”, „Моя майбутня фонотека”, „Мої творчі плани”.

Відповідно до виокремлених критеріїв та показників було визначено рівні розвитку художньо-творчих здібностей. Для студентів, які продемонстрували *низький* (пасивний) рівень, характерним є слабка обізнаність у мистецтві. Респондентам бракує власних висновків, асоціацій, узагальнень, розуміння художніх явищ. Студенти дають примітивну оцінку художнього твору, у них відсутня потреба чи звичайна зацікавленість у мистецькій виконавській діяльності. Респонденти цієї групи виявилися абсолютно несамостійними, інертними у вирішенні завдань творчого характеру, не виявляють ніякого потягу до художнього спілкування з дитячою аудиторією.

До *середнього рівня* (репродуктивного) віднесено студентів, які мають обмежені знання в галузі мистецтва, виявляють поверховий характер до виокремлення загальних художньо-образних рис твору; мають розмиті художні уподобання, не завжди можуть оцінити художні достоїнства твору та його виконання, не спроможні аргументувати вибір творів для власного виконання. Студенти не схильні до самостійної інтерпретації музики, творчий підхід виявляють переважно до створення сценічного іміджу. До виступів перед дитячою слухачською аудиторією, до пошуків творчих моментів у спілкуванні з учнями індиферентні.

Респонденти, віднесені до *високого* (креативного) рівня, володіють основними естетичними поняттями, виділяють у творах музичного мистецтва індивідуальне, неповторне; пропонують цікаві художньо-творчі образи; вибірково ставляться до художніх творів, відчують ступінь несхожості творів, мотивують власне оцінне ставлення до образів; можуть запропонувати нетипові варіанти інтерпретації художніх явищ, підкреслюють у виконанні емоційно-образну яскравість творів. Студенти цієї групи виявляють уміння створювати оригінальний сценічний імідж, добираючи для цього адекватні виражальні засоби.

Загалом переважали студенти середнього рівня (55%), що свідчить про незадовільний стан розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, зокрема у студентів дошкільних, філологічних та фізико-математичних факультетів.

Метою формувального експерименту була перевірка ефективності запропонованої методичної моделі, зокрема визначення педагогічного потенціалу розробленої нами дисципліни "Традиції музичного виконавства". Було створено дві групи – експериментальна (ЕГ) і контрольна (КГ). У першій заняття проводились за пропонованою нами методикою, у другій – за традиційною. Формувальний експеримент тривав протягом 2002-2010 років. У результаті було з'ясовано, що в роботі зі студентами низького рівня розвитку художньо-творчих здібностей особливо ефективно спрацьовують методи емпатійно-мотивуючого та проєктивно-експонуючого блоків. Пояснюється це тим, що, спонукаючи дітей до занять мистецтвом, студенти і самі починають більше цікавитися художньою діяльністю. Студенти, які виявили високий рівень розвитку художньо-творчих здібностей, яскравіше реагують на методи критично-інтерпретаційного та креативно-сугестивного блоків. Вочевидь, рівень і характер розвитку їхніх здібностей дає їм можливість досить успішно виконувати творчі завдання. Нарешті, студенти, віднесені до середнього рівня розвитку означених здібностей, особливо активно реагували на впровадження методів емоційно-гностичного блоку, розцінюючи розширення власної мистецької ерудиції важливим кроком у розвитку своєї загальної і художньої культури.

Помітною була тенденція до участі майбутніх вихователів, студентів-філологів, студентів фізико-математичного факультету у позааудиторних заняттях, пов'язаних із мистецтвом (43%) при збереженні їхньої активності в інших видах позааудиторної роботи. Найбільші зрушення спостерігаємо за потребовим, креативним та педагогічним критеріями, що свідчать про ступінь сформованості у студентів мотивації до творчого самовираження у процесі концертно-виконавської діяльності, виразність та оригінальність самостійно створеної інтерпретації художніх образів, здатність до творчого самовиявлення в умовах художньої взаємодії з дитячою та юнацькою аудиторією.

Методи діагностування (анкети, інтерв'ю, спостереження, описово-порівняльний аналіз, якісний аналіз результатів дослідження), метод статистичної обробки дали змогу одержати порівняльні дані, які свідчать про зростання якості підготовки майбутніх педагогів. Показники рівнів музичної підготовленості студентів, визначені у результаті констатувального і формувального експериментів, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів (прикінцевий зріз у %)

Рівні	Групи			
	Експериментальна		Контрольна	
	абс.	%	абс.	%
Високий	60	27	42	18
Середній	135	60	130	58
Низький	30	13	54	24

З наведеної таблиці бачимо, що високого рівня досліджуваних здібностей в ЕГ досягло 60 (27%) студентів; середнього - 135 (60%) студентів. Кількість студентів ЕГ, яких було віднесено до низького рівня, зменшилася до 30 (13%). У КГ низького рівня досягли 54 (24%); середнього 130 (58%); високий рівень діагностовано у 42 (18%) студентів.

Загальну картину рівнів розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, за результатами констатувального та контрольного експерименту в експериментальних та контрольних групах, відображено на рис. 1.

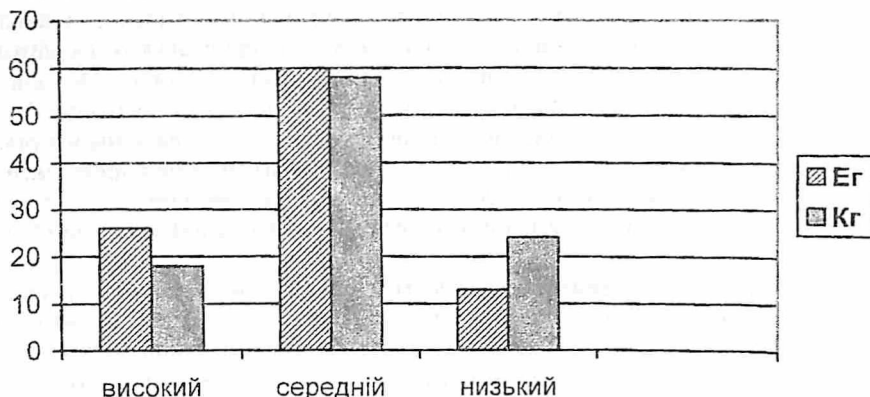

Рис. 1. Динаміка розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів

У висновках викладено результати дослідження, основні з них такі:

1. Теоретичний аналіз проблеми розвитку художньо-творчих здібностей засвідчив, що означена проблема не була предметом спеціальних досліджень. Водночас, за всієї багатогранності поглядів на проблему фахової підготовки майбутніх учителів та вихователів, дослідники сходяться на визнанні недостатності розвитку їхніх художньо-творчих здібностей, визначаючи, що вузько фаховий підхід до навчання в педагогічних університетах має поступитися місцем забезпеченню його професійного спрямування, формуванню загальної і художньої культури майбутніх педагогів.

2. Сутність художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів нами визначено як особистісне інтегративне утворення, що зумовлює здатність до самовираження в художній діяльності, створення нового в мистецтві та виражає потребу у його поширенні серед дітей і юнацтва. Структура художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів охоплює мотиваційно-потребовий, когнітивно-пізнавальний, емоційно-оцінний, пошуково-операційний та проєктивно-комунікативний компоненти.

3. Одним із ефективних засобів розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів виступає їхня концертно-виконавська діяльність, що, являючи собою один із різновидів мистецької діяльності, виражає процес і результат відтворення художніх образів студентами в результаті глибокого осягнення їх змісту та виявлення власного ставлення до них у процесі публічної демонстрації. Концертно-виконавська діяльність студентів педагогічних університетів передбачає такі її різновиди, як музична, хореографічна, літературно-поетична та театральна діяльність.

4. Критеріями ефективності розвитку художньо-творчих здібностей у студентів ми визначили: потребовий, що свідчить про ступінь сформованості мотивації до творчого самовираження у процесі концертно-виконавської діяльності; пізнавальний, що виявляє міру сформованості мистецької ерудиції; аксіологічний, що виражає міру здатності студентів до адекватної оцінки мистецьких явищ; креативний, що характеризує міру здатності до творчості у виконавському мистецтві; педагогічний, що виявляє міру здатності до художнього спілкування з дітьми.

5. У процесі діагностувального обстеження виявлено в цілому незадовільний стан розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, зокрема у студентів дошкільних, філологічних, фізико-математичних факультетів, що є наслідком недостатньої уваги до їхнього художньо-творчого розвитку, переважної зорієнтованості педагогічного процесу лише на вузько спеціальну підготовку. У результаті констатувального експерименту визначено три рівні розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів – низький («пасивний»), середній («репродуктивний») та високий («креативний»), що відрізняються ступенем і характером творчих проявів студентів у мистецькій діяльності.

6. Розроблено методичну модель розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, яка охоплює визначення мети, педагогічних умов, методів, прийомів та форм концертно-виконавської діяльності студентів, а також етапів розвитку означених здібностей.

7. Педагогічними умовами, що сприяють розвитку художньо-творчих здібностей, мають стати: планомірне залучення майбутніх педагогів до концертно-виконавської діяльності; послідовне формування у студентів потреби в концертно-виконавській діяльності, зокрема у середовищі дітей та юнацтва; постійне розширення досвіду сприйняття, відтворення і трансляції художніх творів; систематичне спонукування студентів до оволодіння основними (елементарними) знаннями з мистецтвознавства, зокрема з виконавства; цілеспрямована підтримка й активізація творчих проявів студентів у мистецтві; забезпечення особистісно зорієнтованого характеру спілкування між викладачем і студентами та студентів між собою має на меті створення такої атмосфери занять, де студенти могли б вільно висловити свою думку, поділитися враженнями від мистецтва, обговорити творчі наміри тощо.

8. У дослідженні визначено блоки методів розвитку у майбутніх педагогів художньо-творчих здібностей: емпатійно-мотивуючий блок, що

передбачає спонукання студентів до емпатійного переживання художніх образів у різних видах мистецтва на основі створення художньо-пошукових ситуацій; емоційно-гностичний, спрямований на забезпечення загальної обізнаності студентів у мистецтві; критично-інтерпретаційний блок методів і прийомів орієнтує навчально-виховний процес на активізацію самостійної думки студентів щодо художніх цінностей; креативно-сугестивний, мета якого полягає в активізації самостійних проявів студентів у творчій діяльності і майбутній художньо-виховній діяльності; проєктивно-експонуєчий, що сприяє активізації художньої уяви студентів шляхом залучення їх до моделювання різноманітних ситуацій концертних виступів, проєктування ситуацій художнього спілкування з дитячою аудиторією.

9. У процесі дослідження розроблено оптимальні форми розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, до яких віднесено аудиторні (лекції мистецтвознавчого спрямування, лекції-концерти зі спецкурсу, семінарські заняття – диспути, обговорення, виконавська демонстрація, „круглий стіл”, міні-концерт в межах теми, самопрезентація тощо) та позааудиторні, що передбачають підготовку різних за жанром концертів (концерт-традиція, концерт-жанр, концерт-образ, концерт-інтерпретація, концерт-презентація, концерт-спадщина, концерт-настрій, концерт-дивертисмент, концерт-подорож та ін.), проведення екскурсій, фестивалів, конкурсів, тижнів кафедр, календарних свят тощо. Важливого значення надається виступам студентів перед дитячою аудиторією та залученню їх до самостійної художньої творчості (написання віршів, пісень, розробка сценаріїв свят, театралізованих концертів тощо).

10. Розроблена в процесі нашого дослідження методична модель передбачає три етапи розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів – теоретично-пошуковий, практично-пошуковий і перетворювальний, що відрізняються один від одного рівнем самостійності студентів у виконанні виконавсько-інтерпретаційних завдань та ступенем творчої наповненості діяльності майбутніх педагогів.

11. Дані формувального експерименту дали можливість констатувати позитивні зрушення у рівнях розвитку в студентів художньо-творчих здібностей за всіма визначеними критеріями, що свідчить про ефективність і значну перевагу розробленої й апробованої методичної моделі розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів перед традиційною виховною системою естетичного виховання студентів педагогічних навчальних закладів.

Теоретичні висновки й експериментальні дані дисертаційного дослідження можуть слугувати основою для оновлення шляхів розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів та сприяти удосконаленню їхньої фахової компетентності в цілому. Проведене дослідження дає підстави розглядати його здобутки як один із перспективних шляхів мистецького розвитку, зокрема музичного навчання студентів педагогічних навчальних закладів, однак не вичерпує всіх аспектів цієї проблеми. Означена проблема

може знайти подальше дослідження в таких її напрямках: віднайдення інтеграційних зв'язків між викладанням фахових дисциплін і розвитком художньо-творчих здібностей студентів у процесі вивчення методик викладання музичних дисциплін; виявлення специфіки впливу мистецького навчання на формування педагогічних якостей майбутніх педагогів; модернізація концертно-виконавської діяльності студентів тощо.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Заїка О.Я. Збереження традицій естетичного виховання у вищій школі / О.Я.Заїка// Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Зб. наук. праць – Київ: НПУ, 1999 – Вип.2. – С. 30-32.
2. Заїка О.Я. Аспекти формування творчого сприйняття в процесі залучення до слухання музики в дошкільному віці/ О.Я.Заїка //Педагогіка та психологія: Збірник наукових праць/За заг. редакцією акад.І.Ф.Прокопенка, чл.-кор.В.І.Лозової. – Харків: ХДПУ, 1999. – Вип.9. – С.29-31.
3. Заїка О.Я. Умови розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів /О.Я.Заїка// Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія „Педагогічні науки”. Вип. 4. – Глухів: ГДПУ, 2004. – С. 86–90.
4. Заїка О.Я. Краєзнавчий аспект у підготовці майбутніх педагогів до реалізації наступності між дошкільним закладом і початковою школою в музичному вихованні / О.Я.Заїка//Вісник Глухівського педагогічного університету. Серія „Педагогічні науки”. Вип. 8. – Глухів: ГДПУ, 2006. – С.117-123.
5. Заїка О.Я. Збагачення естетичного досвіду майбутніх педагогів засобами музичного мистецтва/О.Я.Заїка//Вісник Глухівського педагогічного університету. Серія „Педагогічні науки”. Вип. 10. – Глухів: ГДПУ, 2007. – С.112-117.
6. Заїка О.Я. Історико-біографічні образи у силуетних портретах Г.Нарбути/О.Я.Заїка//Сіверщина в історії України. Зб. наук. праць – Київ – Глухів: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПСК, 2011. – Вип.4. – С. 353-356.
7. Заїка О.Я. Структура художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів/О.Я.Заїка//Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 22. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. – Київ: Видавництво Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, 2012. – С. 79-83.
8. Заїка Е.Я. Развитие художественно-творческих способностей будущих педагогов/ Е.Я.Заїка// Образование: традиции и инновации: Материалы международной научно-практической конференции (27 декабря 2012 года) – Отв. редактор Уварина Н.В. – Прага, Чешская Республика: Изд-воWORLD PRESS s.r.o., 2013. – С.170-176.

9. Заїка О.Я. Творчість педагога – умова становлення, самопізнання і розвитку особистості [Текст] : матеріали временных коллективов / О.Я.Заїка // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства: М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ: НПУ, 2000. – Вип. 2. – С. 37-40 .

10. Заїка О.Я. Виховання творчості педагога-фахівця в процесі викладання музично-педагогічних дисциплін/ О.Я.Заїка// Матеріали науково-практичної конференції [Проблеми і перспективи початкової освіти] (Глухів, 22-23 листопада 1999 р.). – Глухів: ГДПІ, 1999. – С. 77-78.

11. Заїка О.Я. Відчуваючи вартість поетичного слова” (до 370-річчя від дня народження І.Мазепи)/О.Я.Заїка // Сіверщина в історії України – Матеріали восьмої науково-практичної конференції «Сіверщина в історії України”. Вип.2 – Київ-Глухів – 2009 р. – С.79-82.

12. Заїка О.Я. З історії музично-культурної спадщини Глухівщини/О.Я.Заїка// Матеріали першої науково-практичної конференції. – Глухів:РВВ ГДПУ. – 2002. – С.41-49.

13. Заїка О.Я. Музичні традиції родини Розумовських/О.Я.Заїка// Сіверщина в історії України. - Суми, Видавничий будинок «Еллада» – 2010 р. – С.194-197.

14. Заїка О.Я. Неперервність системи музично-естетичного виховання в процесі становлення національно свідомої особистості // Виховання національно свідомої особистості: Метод. рекомендації / За заг. ред. Д.О.Тхоржевського-Глухів: РВВ ГДПІ, 2001. – С.62-67. (Рекомендовано колегією МОН України).

АНОТАЦІЇ

Заїка О.Я. Розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами художньо-творчих здібностей. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання – національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2013 р.

Дисертацію присвячено проблемі розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності.

Теоретично обґрунтовано сутність і структуру, основні компоненти розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів; критерії ефективності розвитку художньо-творчих здібностей у студентів (потребовий, пізнавальний, аксіологічний, креативний, педагогічний).

У дисертації з'ясовано педагогічні умови розвитку художньо-творчих здібностей у системі загально-педагогічної освіти; визначено блоки методів розвитку у майбутніх педагогів художньо-творчих здібностей: емпатійно-мотивуючий, емоційно-гностичний, критично-інтерпретаційний, креативно-сугестивний, проєктивно-експонууючий; розроблено оптимальні форми розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, до яких віднесено аудиторні та позааудиторні (концерт-традиція, концерт-жанр, концерт-образ,

концерт-інтерпретація, концерт-презентація, концерт-спадщина, концерт-настрій, концерт-дивертисмент, концерт-подорож та ін.), проведення екскурсій, фестивалів, конкурсів, тижнів кафедр, календарних свят тощо: виступи студентів перед дитячою аудиторією та залучення їх до самостійної художньої творчості.

Дані формувального експерименту дали підстави констатувати позитивні зрушення в рівнях розвитку у студентів художньо-творчих здібностей за всіма визначеними критеріями, що свідчить про ефективність і значну перевагу розробленої й апробованої методичної моделі розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів перед традиційною виховною системою естетичного виховання студентів педагогічних навчальних закладів.

Ключові слова: художньо-творчі здібності, концертно-виконавська діяльність, майбутні педагоги, методична модель, розвиток.

Заика Е.Я. Развитие художественно-творческих способностей у будущих педагогов средствами концертно-исполнительской деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения – Национальный педагогический университет имени Н.П.Драгоманова, Киев, 2013.

Диссертация посвящена проблеме развития художественно-творческих способностей у будущих педагогов средствами концертно-исполнительской деятельности.

В диссертации представлен анализ научно-методической литературы, в результате которого определены сущность, классификация художественно-творческих способностей будущих педагогов в высших учебных заведениях педагогического профиля. Определено, что основными компонентами развития художественно-творческих способностей у будущих педагогов являются мотивационно-потребностный, когнитивно-познавательный, эмоционально-оценочный, поисково-операционный и проективно-коммуникативный компоненты. В соответствии с ними выделены критерии эффективности развития художественно-творческих способностей у студентов: потребностный, познавательный, аксиологический, креативный, педагогический.

В диссертации определены педагогические условия, которые способствуют развитию художественно-творческих способностей, блоки методов развития у будущих педагогов художественно-творческих способностей: эмпатийно-мотивирующий; эмоционально-гностический; критически-интерпретационный; креативно-суггестивный; проективно-экспонирующий блоки методов.

В процессе исследования разработаны оптимальные формы развития художественно-творческих способностей будущих педагогов, к которым отнесены аудиторные (лекции, семинарские занятия, самопрезентации); внеаудиторные, включающие подготовку разножанровых концертов,

проведение экскурсий, фестивалей, недель кафедр и др., выступления студентов перед детской аудиторией и привлечение их к самостоятельному художественному творчеству.

Данные формирующего эксперимента дали возможность констатировать позитивные сдвиги в уровнях развития у студентов художественно-творческих способностей по всем критериям, что свидетельствует об эффективности и значительном преимуществе разработанной и апробированной методической модели развития художественно-творческих способностей будущих педагогов перед традиционной системой эстетичного воспитания студентов в педагогических учебных заведениях.

Ключевые слова: художественно-творческие способности, концертно-исполнительская деятельность, будущие педагоги, методическая модель, развитие.

Olena Yakivna Zayika. Future teachers artistic and creative abilities development by means of artistic and creative abilities. – With the rights of the manuscript.

The dissertation for gaining the Pedagogical Sciences Candidate scientific degree in the speciality 13.00.02. – Theory and Methodics of the Music education. – M.P. Drahomanov National pedagogical university, Kyiv, 2013.

The dissertation is devoted to the problem of the development of future teachers artistic and creative abilities by means of concert and performance activity.

The essence and structure, the main constituents of the future teachers artistic and creative abilities development; students artistic and creative abilities development effectiveness criteria (needs, cognition, axiology, creative, pedagogical) are theoretically grounded.

The investigation defines the blocks of methods of developing the future teachers artistic and creative abilities: emphatic and motivating, emotional and cognitive, critical and interpretive, creative and suggestive, projective and explosive; the optimal forms of the future teachers artistic and creative abilities development to which belong auditorium classes and extra-curricular activities (concert-tradition, concert-genre, concert-image, concert-interpretation, concert-presentation, concert-heritage, concert-mood, concert-divertissement, concert-travelling and so on), conducting the excursions, festivals, contests, subjects weeks, calendar holidays and so on; students performing for the children audience and involving children into the independent artistic activity.

The results of the forming stage of the experiment gave the grounds to state the positive changes in the levels of the future teachers artistic and creative abilities according to all the defined criteria which proves the effectiveness and the notable advantage of the suggested and proved methodic model of the future teachers artistic and creative abilities in comparison with the traditional pedagogical educational establishments students aesthetic educational system.

Key words: artistic and creative abilities, concert and performance activity, future teachers, methodic model, development.

НБ НПУ

100121829

Підписано до друку 8.04.2013 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. др. арк. 1,9.
Обл. вид. арк. 1,09. Тираж 100 прим. Зам. № 2584.

Віддруковано на різнографі.
Редакційно-видавничий відділ
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка.
41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Києво-Московська, 24,
тел/факс (05444) 2-33-06.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
(серія ДК №678) від 19.11.2001 р.

